

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

KELČ (o. Vsetín)

Kostel sv. Kateřiny. Středověk. Zjišťovací výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum filiálního kostela sv. Kateřiny byl vyvolán jeho zamýšlenou rekonstrukcí, jejíž důležitou součástí se měla stát sanace vlhkého základového zdiva. Zmíněný výzkum probíhal v období od 7.7. do 11.9.1998 jako společná akce archeologického odd. PÚ Ostrava a ÚAPP Olomouc.

Archeologický výzkum se mohl částečně opřít o výsledky stavebně historického průzkumu (autoři N. Goryczková a A. Grůza z PÚ Ostrava), který zde proběhl na jaře roku 1997. Jeho největším přínosem - vedle precizně zpracovaných archivních pramenů k minulosti objektu - bylo zjištění kvádrového základového zdiva s ozdobnou trnoží v prostoru pod jižním bočním vstupem do kostelní lodi. Prvořadým úkolem archeologického výzkumu se logicky stalo sledování dalšího průběhu tohoto zdiva a jeho vazeb na archeologické struktury vně i uvnitř stavby. Bylo položeno celkem 12 sond (6 v exteriéru a 6 v interiéru kostela), které byly situovány tak, aby poskytly co možná nejvíce informací o stavebních proměnách kostela a obecném historickém dění v jeho blízkosti.

V sondě S1, která byla z původního rozměru 270 x 330 cm několikrát rozšiřována (subsektory a, b, c), bylo objeveno ve východní části mohutné základové zdivo, které bylo k základu kostela přizděno na spáru a bylo vedeno jižním směrem mírně šikmo od kostelní stěny napříč parcelou č.9. Uvedené zdivo bylo široké 135-140 cm, v rozšířeném předzákladu dokonce 190 cm. Použitým materiálem i morfologicky (stejná výška linie předzákladu, výskyt opracovaných pískovcových kvádrů o průměrné velikosti 60 x 30 cm) se tato zeď do jisté míry podobá základovému zdivu kostela. Výzkumem bylo zachyceno 6 m tohoto zdiva. Sonda dále odhalila, že sledovaná zeď je přistavěna přesně na ukončení základu lodi - východním směrem (pod současný presbytář) výše zmíněné kvádrové základové zdivo s ozdobnou trnoží nepokračuje.

V sondě S 2 byl pod úrovní terénu na lomu polygonálního závěru objeven relikt původního opěrného pilíře, který je stavebně provázán s vlastním základem presbytáře. Ten je tvořen 16-17 řadami zběžně opracovaných kamenů, kladených na vápennou maltu. Základová spára presbytáře byla nalezena v hloubce 192 cm pod úrovní současného terénu.

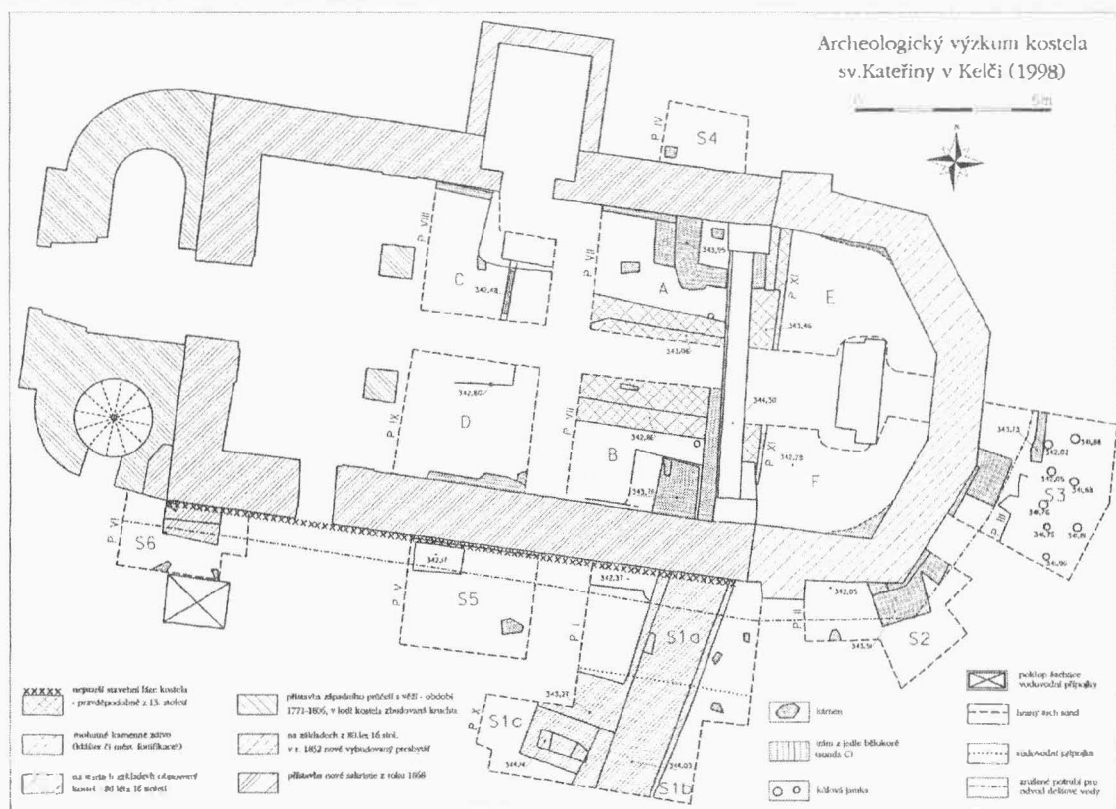
V sondě S 3 byl objeven relikt dalšího opěrného pilíře (zanikly zřejmě při přestavbě presbytáře v 50. letech min. století) a nízké zídky, tvořené plochými pískovcovými kameny. Ve vzdálenosti 2,0-2,5 m od zdi presbytáře byly v hloubce cca 200 cm zjištěny dvě paralelní řady kúlových jamek (5+3). Dna některých kúlových jamek byla rovná, jiných hrotitá, a stejně jako jejich stěny jevíly v některých případech stopy uhelného detritu, což interpretujeme jako pozůstatky po konzervačním opálení kúlů či pilot. Celá konstrukce narušila minimálně dva hroby orientované Z-V, ty však neposkytly žádný datovatelný materiál.

Sonda S 4 byla vedena v mohutných recentních navážkových vrstvách, které poskytly minimum archeologického materiálu. V prostoru odhaleném sondou se v základech severní zdi lodi nevyskytují opracované kvádry s trnoží. V úrovni nalezených hrobových jam (tj. v hloubce 203 cm pod úrovní současného terénu) začala intenzivně vzlínat spodní voda, která znemožnila další prohlubování sondy. Na doporučení statika nebyla v důsledku blízkosti terénního zlomu prováděna v místě intenzivnější sondážní činnost.

V další zkoumané sondě S 5 nebylo objeveno žádné zdivo kolmé na kostelní základ. V několika úrovních byly objeveny kumulace narušených lidských kosterních pozůstatků. Pokus dosáhnou v rámci mikrosondy základové spáry zdiva lodi nebyl pro potíže se spodní

vodou úspěšný. Dno této mikrosondy se nalézalo v hloubce cca 265 cm pod úrovní současného terénu.

Cílem sondy S 6 bylo prověření západního ukončení základového zdiva s trnoží, které je pozůstatkem nejstarší stavební fáze kostela. V sondě byl zachycen relikv opěrného pilíře původního JZ nároží stavby. Opěrák byl přízděn na základové kvádřové zdivo s trnoží, které pod ním končí. Západně zmíněného pilíře se nalézá charakterově naprosto odlišné základové zdivo přístavby věže. Na základě zjištěných poznatků můžeme konstatovat, že jižní zeď starší kostelní stavby byla dlouhá 14,7 m.

Obr. 1: Celková situace a rozmištění sond při výzkumu kostela sv. Kateřiny v Kelči (okr. Vsetín).

Po vytrhání dlažby v interiéru kostela, která pravděpodobně pochází z 30. let našeho století, byl prostor lodi rozdělen dvěma na sebe kolnými profily ve čtyři čtvercové sektory A, B, C, D. Protáhnutím osového profilu do presbytáře byl tento prostor rozdělen na sektory E a F. Situace ve zmíněných čtyřech sektorech lodi byla ze stratigrafického hlediska prakticky stejná - bohatá škála uložených vrstev si až na drobné odchylky výškově odpovídala. Hlavním přínosem výzkumu lodi bylo zjištění zděné struktury ve čtvercích A-B, kterou jsme zpočátku interpretovali jako destruovanou kryptu. Při bedlivějším ohledání zdiva, které tvořilo obdélník o stranách 440 x 320 cm, však bylo zjištěno, že toto zdivo, tvořené jednou řadou nižších pískovcových kvádrů, pod níž se nalézaly kameny hruběji opracované, není zalícováno z vnitřní strany, jak bychom u krypty očekávali, ale naopak ze strany vnější. Na základě tohoto zjištění a po dokončení výzkumu v prostoru dnešního presbytáře byla uvedena zděná struktura překlasifikována na základ oltářní mensy. Dalším cenným zjištěním z prostoru lodi je zachycení 3, resp. 4 požárových vrstev, které snad bude možno datovat až po podrobné

analýze keramického materiálu v lodi nalezeného. Stejně jako venku, i v interiéru kostela se stala hlavní překážkou dalšího zahlubování sond spodní voda.

Průzkumem podpodlažních vrstev v presbytáři (sondy E a F) byla zjištěna překvapivá skutečnost, že zde v prostoru pod dnešním vítězným obloukem pokračuje základové kvádrové zdivo s trnoží, které bylo při pozdější přestavbě narušeno patkami polopilířů zmíněného oblouku. Zjištěná skutečnost jednoznačně dokazuje, že starší kostel byl menší a měl na své východní straně rovný závěr. Charakterově odlišné základové zdivo dnešního presbytáře je k tomuto závěru přizdáno evidentně „na spáru“.

Výzkumem zjištěná fakta nyní v novém světle nastolují otázku datování nejstarší stavební fáze kostela. Autoři výše zmíněného stavebně historického průzkumu na základě prostudovaných historických pramenů datují tuto nejstarší fázi do 14. století (Grůza, A. 1997, 43). Archeologickým výzkumem částečně zachycený půdorys zkoumané stavby však díky svému rovnému závěru umožňuje posunout její dataci i o několik desetiletí hlouběji do minulosti - do 70. let 13. století, kdy s největší pravděpodobností dochází k vysazení tzv. Nové Kelče biskupem Brunem ze Schauenburku (Grůza, cd., 41). K dataci nejstaršího kostela by mohla přispět rovněž i nalezená kamenická značka ve tvaru řeckého písmene „pi“ - za předpokladu, že bude identifikována stavební huť, která tuto značku používala. Na základě dosavadních zjištění nelze s definitivní platností jednoznačně interpretovat ani mohutné základové zdivo, přiléhající k JV nároží původního kostela. Obě možnosti - totiž, že se jedná o zbytek kláštera, případně o část městské fortifikace, do níž byl kostel svým závěrem organicky včleněn - zůstávají i nadále otevřeny (17.5.1786 tvrdí ve svém dopise městské radě kelecký farář, že při kostele sv. Kateřiny existoval klášter patřící cisterciákům. Srv. Grůza, cd., poznámka č. 16 na str. 48). Uvedenou otázku by mohl vyřešit jen další archeologický výzkum lokality, zaměřený na sledování dalšího průběhu tohoto stavebního reliktu.

Pavel Stabrava, PÚ Ostrava - arch. odd. Opava

Literatura:

Grůza, A. 1997: Kostel sv. Kateřiny v Kelči z hlediska historických pramenů, in: Sborník Památkového ústavu v Ostravě, 41 - 48.

Resumé:

Kelč (Bez. Vsetín). Kirche. Mittelalter. Vorläufige Sondierung.

KOSTELEEC NA HANÉ (okr. Prostějov)

„Kozí brada“. Mladohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Počátkem měsíce června 1997 byl zahájen plošný archeologický výzkum v místech plánované výstavby rodinných domků firmy Česko-švýcarská InterInvest Prostějov, a.s. v poloze Kozí brada, východně Kostelce na Hané. Na ploše cca 2 000 m² zde bylo prozkoumáno celkem 57 objektů (obr.1). Mimo jiné zde byla prozkoumána i chata a větší množství objektů z 10. – 12. století n.l. Poloha byla v minulosti dvakrát ohrazena dřevěnou palisádou. Mladší opevnění je umístěno na jižním okraji sídliště, v těsném sousedství údolní nivy a tvoří ho hluboký palisádový žlab. Získaný materiál je datuje do mladohradištního období.

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé:

Kostelec na Hané (Bez. Prostějov). Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.